

שנתון המשפט העברי

של המכון לחקר המשפט העברי
האוניברסיטה העברית בירושלים

כרך לב

מחקרים לכבודו של פרופסור אליאב שוחטמן

בעריכת
בנימין פורת

ירושלים, תשפ"ג-תשפ"ד

האוניברסיטה העברית בירושלים
הפקולטה למשפטים
המכון לחקר המשפט העברי
פרסום מס' 45

המערכת
חנינה בן-מנחם, גדעון ליבזון, ברכיהו ליפשיץ,
בנימין פורת, דוד פלאטו, אליאב שוחטמן

מזכיר המערכת
יונדב סמט

עוזרי מערכת
עדי בר-לב, בר הורביץ-אמסלם, שמעון כהן,
דוד סגל, בועז סמיגל, אביה קירשנבויס,
ניצה קזורר, אוריין שאקי

ISBN 978-965-7179-41-3

©
כל הזכויות שמורות
נדפס בישראל תשפ"ד-2024

עריכה לשונית: שרה המר
עימוד: אירית נחום
דפוס והפקה: דפוס פרינטיב, ירושלים

**כרך לב של שנתון המשפט העברי
מוקדש לכבודו של
פרופסור אליאב שוחטמן**

כתבי יד של המאמרים יש לשלוח מודפסים במעבד תמלילים לכתובת:
מערכת שנתון המשפט העברי, המכון למחקר המשפט העברי,
הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית, הר-הצופים, ירושלים 91905,
jewishlaw@savion.huji.ac.il

תוכן העניינים

ט	לכבודו של פרופסור אליאב שוחטמן
טו	רשימת הפרסומים של פרופסור אליאב שוחטמן
	אריה אדרעי
	משפט המלך ומשפט התורה: עיון נוסף בשיטת רבנו ניסים
1	מגירונה
	יצחק ברנד
25	"התורה האלוהית" כמשפט מדינה – עיון בהגותו של ר' יוסף אלבו
	בן ציון גרינברגר
59	"חקת משפט" – שיטת הרמב"ם והשלכותיה בשלילת כוח הצוואה
	שירה הלברטל
85	בין חובה לזכות – הטלת סנקציה של "מניעת קיום מצוות" בהלכה
	מיכאל ויגודה
131	סעדים זמניים במשפט העברי
	חגי ויניצקי
	"לֵךְ אֶתְנָנָה וּלְרַעְךָ עַד עוֹלָם" – על זכותו הדתית של עם ישראל
	בארץ ישראל ביסוד חוק-יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם
163	היהודי
	אליעזר חרד
233	שבע מצוות בני נח כגרעינה של תורת משה, על פי הרמב"ם
	ברכיהו ליפשיץ
263	כתובתה של שבויה ורגלה של תי"ו
	לימור עציוני
	אבולוציה של זכויות נפגעות ונפגעי העבירה: מהמשפט העברי
299	ועד ימינו

	שמא יהודה פרידמן
321	מנהג מבטל הלכה או הלכה מבטלת מנהג?
	שלום צדיק
335	דין ויושר בפירושים העבריים לאתיקה
	עמיחי רדזינר
361	הצלחה בניסיון שלישי: תקנות הדיון, תש"ך
	איל רוז
	טענת "קים לי" בתשובות הראשונים באשכנז: מקורה, מהותה
409	והתפתחותה
	מרדכי א' שורץ
	דגימה אקראית ודגימה סלקטיבית בהלכה: לביאור דין קבוע
457	בהלכות ספקות
	בנימין שמואלי
	כך אז, כך גם היום? "כבי תרי עבדא לי" – על מאבק סוציאלי
535	של אלמנות נגד פוסק תלמודי ונגד הביטוח הלאומי
	שמואל שמעוני
615	המחאת זכויות במשפט העברי: עמדה ייחודית והשלכותיה
	חיים שפירא
679	בית דין נברר ומקומו במערכת השיפוט התנאית

שמות המשתתפים בכרך זה

פרופ' אריה אדרעי, הפקולטה למשפטים ע"ש בוכמן, אוניברסיטת תל-אביב

פרופ' יצחק ברנד, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר בן-ציון גרינברגר, שופט (בדימוס), בית המשפט המחוזי, ירושלים

שירה הלברטל, בית הספר למשפטים, אוניברסיטת ייל

ד"ר מיכאל ויגודה, ראש היחידה למשפט עברי, משרד המשפטים

ד"ר חגי ויניצקי, המרכז האקדמי שערי מדע ומשפט, וראש מכון בגין למשפט וציונות

פרופ' אליעזר חדר, המחלקה למחשבת ישראל ותנ"ך, מכללת הרצוג

ברכיהו ליפשיץ, פרופסור (אמריטוס), הפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית בירושלים

פרופ' לימור עציוני, המרכז האקדמי שערי מדע ומשפט

פרופ' שמא יהודה פרידמן, בית המדרש לרבנים באמריקה ואוניברסיטת בר-אילן

פרופ' שלום צדיק, המחלקה למחשבת ישראל, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

פרופ' עמיחי רדזינר, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר איל רו, גורניצקי ושות', עורכי דין

ד"ר מרדכי א' שורץ, המחלקה לכלכלה וניהול, האוניברסיטה הפתוחה

פרופ' בנימין שמואלי, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן

ד"ר שמואל שמעוני, ישיבת הר עציון והפקולטה למשפטים, האוניברסיטה העברית בירושלים

פרופ' חיים שפירא, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת בר-אילן

לכבודו של פרופסור אליאב שוחטמן

אנו שמחים ונרגשים להגיש את כרך לב של שנתון המשפט העברי מנחה לפרופ' אליאב שוחטמן, מבכירי החוקרים בתחום, חבר המכון לחקר המשפט העברי ומעורכי השנתון בעבר.

אליאב שוחטמן נולד בחיפה בשנת תש"א (1941) להוריו ר' מאיר שוחטמן ומרים לבית קניאל (בתו של הרב יהושע קניאל, רבה הראשי של חיפה). בצעירותו למד בישיבה התיכונית "נתיב מאיר" בירושלים (1956-1959), ולאחר מכן בישיבת "מרכז הרב" (1960-1963). את שירותו הצבאי עשה בנח"ל, שבמסגרתו עבר הכשרה בחיל ההנדסה, ושימש כקומנדר של תנועת "בני עקיבא" בישיבת "נתיב מאיר" שבה למד. כאיש מילואים, השתתף, כחייל בפלוגת הנדסה, במלחמת ששת הימים בקרב על שחרור ירושלים, ובמלחמת יום הכיפורים בעיקר בחזית הדרומית. את ביתו הקים פרופ' שוחטמן עם רחל לבית בן-נון, אשת חינוך ומרצה לתנ"ך.

את השכלתו המשפטית רכש אליאב שוחטמן בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית בירושלים (בוגר במשפטים, 1966; מוסמך במשפטים, 1969; וד"ר למשפטים, 1975). במהלך לימודיו לתואר בוגר, שימש כמורה לתלמוד בבית הספר היסודי "מוריה" שבו למד, וכמדריך בתנועת "בני עקיבא" העולמית לקבוצות נוער שהגיעו לארץ במסגרות שונות. לאחר שסיים תואר ראשון, הוא התמחה בבית המשפט העליון תחת השופט יצחק קיסטר, ומאוחר יותר כתב את עבודת הדוקטור בנושא: "מעשה הבא בעבירה", בהנחיית פרופ' מנחם אלון. הוא מונה כחבר סגל בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית בירושלים. בשנת 1987 הועלה לדרגת פרופ' חבר, ובשנת 1992 לדרגת פרופ' מן המניין. פרופ' שוחטמן שימש חוקר במכון לחקר המשפט העברי בפקולטה למשפטים, ובשנים 1988-1995 אף כיהן כראש המכון. לאחר מכן הוא כיהן כחוקר אורח באוניברסיטת הרווארד, ארה"ב (1995-1996).

את דרכו כחבר סגל ההוראה בפקולטה למשפטים החל פרופ' שוחטמן כעוזר הוראה של פרופ' מנחם אלון, ועם מינויו של פרופ' אלון לכהונת שופט בית המשפט העליון בשנת תשל"ז (1977), נבחר פרופ' שוחטמן להיות ממשיכו של רבו בהוראת הקורס "מבוא למשפט העברי", והוא התמיד בכך, לצידם של קורסים

וסמינריונים אחרים שלימד – כולם בתחום המשפט העברי – עד לפרישתו מן ההוראה באוניברסיטה העברית בשנת תשס"א (2001).

בדברים שנשא בטקס הענקת אות יקיר המשפט העברי לשנת תשע"ה, עמד פרופ' שוחטמן על שתי מטרות עיקריות שהציב לעצמו בהוראת הקורס "מבוא למשפט העברי": המטרה הראשונה – לימוד המשפט העברי היישומי, דהיינו הקניית הידע הדרוש למשפטן במדינת ישראל באותם תחומי משפט שבהם יש תחולה למשפט העברי במסגרת המשפט הפוזיטיבי של מדינת ישראל. המטרה השנייה – החדרת המודעות לכך שאין שאלה משפטית שלא ניתן למצוא לה פתרון לאור מקורות המשפט העברי, ובמיוחד תוך שימוש בספרות העשירה של השאלות והתשובות. נוהג היה לצטט את דברי מורו ורבו, השופט אלון, שכתב, כי "הדרך הראשית להחייאת המשפט העברי ולהחזרתו לחיי המעשה היא על ידי קליטתו המחודשת במערכת המשפטית של המדינה העברית. רק בדרך זו יחזור המשפט העברי להתמודד עם הבעיות שהזמן גרמן, ורק מתוך התמודדות זו תופח בו מחדש רוח רעננה ומשיבת נפש, שיש עמה תסיסה של יצירה" (המשפט העברי, כרך ג, עמ' 1605).

פרופ' שוחטמן זכה להעמיד תלמידים הרבה. מלבד ההוראה בפקולטה למשפטים של האוניברסיטה העברית בירושלים הוא אף לימד במכללה האקדמית "שערי משפט" בהוד השרון, בה שימש בין השאר כדיקן (2003–2005), ובמוסדות אקדמיים אחרים (אוניברסיטת בר-אילן והמכללה האקדמית ברמת-גן).

פוריותו המחקרית של פרופ' שוחטמן מעוררת השתאות. עד עתה הוא חיבר חמישה ספרים, ערך והשתתף בעריכה של שבעה ספרים, פרסם כמאה ושישים מאמרים, והוסיף עליהם רשימות ומאמרי דעה כהנה וכהנה. ועוד היד נטויה.

תחומי המחקר של פרופ' שוחטמן הם רבים ומגוונים. בתחום המשפט העברי הוא עסק בכל מרחבי המשפט, וכל רז לא אניס ליה. הוא כתב בתחומי המשפט הפלילי והמשפט האזרחי, המשפט הפרטי והמשפט הציבורי, המשפט המהותי והמשפט הפרוצדורלי. אחת מגולות הכותרת של יצירתו המחקרית היא ספרו **מעשה הבא בעבירה: תוצאותיה של אי-חוקיות במשפט העברי** (תשמ"א), המבוסס על עבודת הדוקטור שכתב בהנחיית פרופ' מנחם אלון. על ספר זה, המבוסס על סוגיית "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני (או לא מהני)" (תמורה ד, ע"ב), וכל מה שהסתעף ממנה בספרות ההלכה, הוענק למחברו פרס הרב קוק של עיריית ירושלים לשנת תשמ"ד. בנימוקי השופטים נאמר, בין היתר:

הוא הקיף את הסוגיא של הש"ס בראשונים ובתשובות האחרונים. הספר הזה חשוב מאד ונחוץ לרבנים, לשופטים, עורכי דין ללומדים וגם לבני ישיבה. המחבר הוציא מכשרונו המיוחד דברים חדשים, מילא את החלק שהיה מוטל עליו, ועבודה רבה השקיע, והוציא את כל המרץ והעוז שהיה עצור בנפשו, יישר כחו.

במיוחד הרבה פרופ' שוחטמן לפרסם בתחום דיני משפחה וכן בתחום הלכה ומדינה. רוב כתיבתו של פרופ' שוחטמן היא בתחומי המשפט העברי וההלכה, אבל הוא עסק גם בנושאים מתחום המשפט הכללי. כך הוא, לדוגמה, מחקרו המקיף בסוגיית "דרישת ההסכמה המודעת בהפסקות הריון" (משפטים כט (תשנ"ט), עמ' 737-782), שזיכה אותו בפרס גיצלטר מטעם "האגודה לרפואה ומשפט" לשנת תשנ"ט, "כאות הערכה על חשיבות הנושא, מקוריות העבודה, עומק הניתוח ורוחב האופקים".

מקום מרכזי נודע לכתיבתו על אודות זכותו המשפטית של עם ישראל על ארץ ישראל, כפי שבא לידי ביטוי בספרו ויעמידה ליעקב לחוק (תשנ"ה).

מחקרים אלה כולם מצוטטים לרוב הן על ידי חוקרים הן על ידי שופטים ודיינים, ומאמריו הפכו להיות בניינים לתלפיות, שכל פיות פונים אליהם וסומכים עצמם עליהם.

תרומה מיוחדת יש לפרופ' שוחטמן לחקר ספרות השו"ת. הוא הוציא תחת ידו מהדורה מדעית של הספר שו"ת ר' מאיר גאויזון (שני כרכים, תשמ"ה), ערך את מקורות הטור והבית יוסף, חושן משפט (שני חלקים, תשמ"ו-תשמ"ט) והשתתף עם פרופ' ברכיהו ליפשיץ בעריכת מפתח השאלות והתשובות של חכמי אשכנז, צרפת ואיטליה (תשנ"ז). בהקשר זה אף יש להזכיר את ארבעת הכרכים של ספר דברי יהושע, אותם ערך פרופ' שוחטמן מתוך כתבי סבו, הרב יהושע קניאל.

על כולנה עולה יצירת המופת המרכזית שחיבר, היא ספרו המונומנטלי, סדר הדין בבית הדין הרבני (שלושה כרכים, תשע"א. מהדורה ראשונה של הספר יצאה לאור בשנת תשמ"ח, ועליה הוענק למחבר פרס הרב קוק לספרות מחקר תורנית של עיריית תל-אביב לשנת תשמ"ט). ספר זה, במהדורתו המורחבת, הפך מייד ל"אורים ותומים" של דיני הפרוצדורה בבתי הדין הרבניים, אשר כל העוסק בהם חייב לפתוח בספרו של פרופ' שוחטמן כנקודת מוצא של הדיון. הוא מונח תדיר על שולחנם של דיינים, שמרבים לצטטו. אולם לאמיתו של דבר, חידושו של ספר

זה גדול הרבה יותר, שכן הוא יצר והגדיר מחדש את תחום סדר הדין במשפט העברי, אשר עד אז לא נתפס במקורות ההלכה כעומד בפני עצמו אלא כטפל לדין המהותי. וכפי שכתב הרב שלמה דיכובסקי (אז מנהל בתי הדין הרבניים, ובעצמו דיין בבית הדין הרבני הגדול) בדברי ההקדמה לספר:

מעולם לא נכתב חיבור מסודר על סדרי הדין בבתי הדין, ולפרופ' אליאב שוחטמן שמורה הזכות להיות ראשון ויחיד בתחום זה. הוא הגדול ביותר בתחום סדרי הדין בבתי הדין – לא רק בדור שלנו. הריכוז העצום של החומר הרב וסידורו, מהווים "שולחן ערוך" של בתי הדין, שכמותו לא היה.

אכן, יצירה זו שהוציא פרופ' שוחטמן תחת ידו בתחום סדר הדין זכתה לשבחים רבים מפי השדרה המרכזית של דיינים ופוסקי הלכה. כפי שלמשל כתב הראשון לציון, הרב עובדיה יוסף, בדברי הברכה שצורפו לספר:

הכל מעשי ידי אומן נטע נאמן, חכו ממתקים וכולו מחמדים, כש"ת רבי אליאב שוחטמן שליט"א, אשר קיבץ כעמיר גורנה ואסף איש טהור מגדולי הפוסקים ומפסיקות בתי הדין, ערוכים ומסודרים בטוב טעם, תפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבור על אופניו, ולפעלא טבא אמינא, איישר כחו לאורייתא.

החרה החזיק אחריו הראשון לציון הרב שלמה עמאר, שהפליג בשבחיו לספר בכותבו בהקדמה:

והוא חובק זרועות עולם התורה והתלמוד, וספרי השו"ת מכל הדורות, ופסיקות בתי הדין, בענינים רבים ומגוונים, כלים מכלים שונים, והכל ביושר עיון ובטוב טעם ודעת, ובקיאות נפלאה, וערוך בשפה ברורה ונעימה, תורת ה' תמימה, וימין ה' רוממה.

ראויה לציון דרכו המתודולוגית של פרופ' שוחטמן בחקר המשפט העברי. בשונה מן הדרך שהייתה מקובלת בזמנו – שיטת המחקר הדוגמטית-היסטורית (כפי שפותחה בידי פרופ' אברהם חיים פריימן ופרופ' מנחם אלון) – פרופ' שוחטמן בחר בדרך הדוגמטית שאינה היסטורית. וכך הוא תיאר את שיטתו בהקדמה לספרו **מעשה הבא בעבירה**: "עניינו של מחקר זה אינו בחקר תולדות ההלכה והתפתחותה, לא בחקר מקורותיה הספרותיים של ההלכה ולא בליבונו של הנושא במסגרת קונטקסט ספרותי מסוים או תקופה כרונולוגית מוגדרת. עניינו

של המחקר הוא בחקר שיטת המשפט העברי" (עמ' 18, ההדגשה במקור). אכן, עיוניו של פרופ' שוחטמן מתאפיינים בדיון פנים-הלכתי, מתוך מקורות המשפט העברי עצמם, ללא היזקקות לשאלת התפתחותם ההיסטורית על פני צירים של זמן ומקום. דומה, כי דרך מחקרית זו היא שסייעה להתקבלות מחקריו של פרופ' שוחטמן לא רק בקרב חוקרים היושבים באקדמיה, אלא גם בקרב דיינים ופוסקים יושבי בית הדין ובית המדרש.

עם זאת, קיים בכל זאת ממד מתודולוגי סמוי במחקריו של פרופ' שוחטמן, שאינו אופייני לבית המדרש, והוא השוואת מקורות ההלכה עם המשפט הישראלי. אומנם פרופ' שוחטמן הדגיש כי הוא אינו רואה עצמו כחוקר משפט משווה: "במסגרת מחקר הנעשה על פי השיטה הדוגמאטית אין מקום למשפט משווה, שכן לצורך הבנה נכונה של עקרונות המשפט העברי, אין זה רלבנטי כלל ועיקר לברר מה הם העקרונות המנחים בשיטות משפט אחרות. ולואי שיעלה בידינו לתאר בנאמנות את שיטת המשפט העברי" (מעשה הבא בעבירה, עמ' 21). עם זאת, מידה מסוימת של השוואה בהחלט קיימת במחקריו וזאת בשני היבטים. ראשית, הוא נעזר בהשוואה אל המשפט הישראלי כדי לחדד את הבעיות המשפטיות שעיימן הוא מבקש להתמודד מנקודת המבט של המשפט העברי (שם, ה"ש 42). שנית, ואולי זה העיקר, פרופ' שוחטמן נעזר בהשוואה אל המשפט הישראלי כדי להגדיר מחדש תחומי משפט ומושגים משפטיים בהלכה שסביבם הוא אורג את מקורות המשפט העברי. כך לדוגמה, כפי שנזכר לעיל, בעוד במקורות הקלאסיים של המשפט העברי לא היה קיים תחום עצמאי של סדר הדין, אלא הוא היה בלוע בתוך הדין המהותי, פרופ' שוחטמן נעזר בהמשגה של שיטות משפט מודרניות כדי להגדיר מחדש תחום הלכתי זה, דבר שעלה בידו רק לאורה של ההשוואה האמורה. מגמה זו בולטת כבר בספרו הראשון, ביחס שבין הכותרת הראשית של הספר לבין כותרת המשנה. בעוד הכותרת הראשית היא מעשה הבא בעבירה, שהוא מונח פנימי של ספרות חז"ל, כותרת המשנה היא תוצאותיה של אי-חוקיות במשפט העברי, שהיא המשגה הלקוחה מן המשפט הישראלי בהקשרו של החוזה הבלתי חוקי. בדרך השוואתית זו, שאומנם נעשית כלאחר יד, עולה בידו של פרופ' שוחטמן להגדיר תחום חדש בהלכה, וסביבו לקבץ את הסוגיות הרלוונטיות ולנתחן בצורה דוגמטית.

פרופ' שוחטמן לא הסתגר במגדל השן האקדמי, אלא שימש בתפקידים ציבוריים ואקדמיים מגוונים. מתוכם נזכיר כמה תפקידים מרכזיים שבהם הוא הטביע את חותמו.

פרופ' שוחטמן כיהן כחבר הוועדה שמונתה על ידי הרבנות הראשית לישראל לתיקון תקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל (1987-1988), ולאחר מכן כחבר בוועדה שמינה נשיא בית הדין הרבני הגדול לערעורים, לעדכון תקנות הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל (2006). בוועדות אלה הוא נתן ביטוי לידע העצום שלו בתחום סדר הדיון בבתי הדין הרבניים ותרם לעיצוב תקנות סדר הדיון בבתי הדין הרבניים בישראל.

במהלך השנים היה פרופ' שוחטמן שותף להקמת מפעל "נוער שוחר משפט עברי", במסגרתו זוכים תלמידי תיכון ברחבי הארץ ללמוד סוגיות בתחום המשפט העברי ולהיבחן עליהן בבחינות הבגרות. פרופ' שוחטמן שימש כיו"ר הוועדה הלימודית של עמותת "נוער שוחר משפט עברי" מיום הקמתה ובשנת תשפ"ג נבחר לשמש כנשיא העמותה. בכך תרם ותורם פרופ' שוחטמן להפצת בשורת המשפט העברי לא רק בקרב הקהילה האקדמית, אלא גם במערכת החינוך הממלכתית בישראל.

בהיותו קרוב לעולם החינוך וההוראה, נבחר פרופ' שוחטמן לעמוד בראש הוועדה המעניקה מדי שנה את "אות המחנך למופת" למחנכים מצטיינים, בארץ ובתפוצות, שהם מופת לעשייה חינוכית ותרומה לחברה.

ולבסוף, פרופ' שוחטמן היה ממקימי מסלולי ההכשרה לטוענות רבניות, ובכך תרם לכניסתן של נשים מוכשרות בשערי בית הדין הרבני כמייצגות את הצדדים המתדיינים ומסייעות להם בפרישת טענותיהם בשפה ההלכתית הנדרשת.

כביטוי להישגיו המחקריים הרבים הוכתר פרופ' שוחטמן כחתן פרס א.מ.ת. בתחום המשפט העברי (2011), "על עבודתו המדעית רבת השנים בחקר המשפט העברי ויחסי הגומלין שבין הלכה למדינה ובין המשפט העברי למשפט המדינה ועל הפצת המשפט העברי בעל פה ובכתב". כמו כן הוענק לו על ידי לשכת עורכי הדין האות של "יקיר המשפט העברי" לשנת תשע"ה, "על תרומתו העניפה ורבת השנים לחקר המשפט העברי, ועל תרומתו הרבה להפצת המשפט העברי, ועל ספריו החשובים בנושא זה" (האות, על שמו של השופט מנחם אלון, מוענק מדי שנה לעידוד פיתוחו של תחום המשפט העברי).

אנו תפילה כי מעיינו הנובע של פרופ' שוחטמן ימשיך להרוות את צימאון כולנו. יהי רצון שכרך לב של שנתון המשפט העברי, המוקדש לפרופ' שוחטמן, יהיה ציון דרך נוסף בהמשך יצירתו, ממנה נהנים חוקרים ותלמידי חכמים, שופטים ודיינים.

רשימת הפרסומים של פרופסור אליאב שוחטמן

עבודת דוקטור

1. מעשה הבא בעבירה במשפט העברי (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור למשפטים", המדריך: פרופ' מנחם אלון, האוניברסיטה העברית 1975).

ספרים

2. מעשה הבא בעבירה: תוצאותיה של אי-חוקיות במשפט העברי (הוצאת הרב קוק, ירושלים התשמ"א) 351 עמ'.
3. שו"ת ר' מאיר גאויזון, בתוספת מבוא, ציונים, הערות ונספחים שני כרכים (הוצאת "אור המזרחי", ירושלים התשמ"א) 101, שעט עמ'.
4. סדר הדין: לאור מקורות המשפט העברי, תקנות הדיון ופסיקת בתי הדין הרבניים בישראל (הוצאת "מורשת המשפט בישראל", ירושלים התשמ"ח) 532 עמ'.
5. ויעמידה ליעקב לחק: א. לתוקף ריבונותו של עם ישראל על ארץ ישראל ולשאלת חזקתנו בארץ ישראל במקום פיקוח נפש ושלא במקום פיקוח נפש. ב. שאלת החובה לציית לפקודה לפיגוי יהודים וישובים יהודיים בארץ ישראל (מהדורה שנייה הוצאת קול המבשר, ירושלים התשנ"ה) 160 עמ'.
6. צדק צדק תדרוף – בחינה ביקורתית של פסיקת בית המשפט העליון בפרשת הרשעתו של נחום קורמן בהריגת הילד חילמי שושה (ע"פ 6359/99) (הוצאת מרכז אריאל, ירושלים התשס"א) 113 עמ'.
7. סדר הדין בבית הדין הרבני שלושה כרכים (הוצאת סדרי משפט, ירושלים התשע"א) 1742 עמ'.

עריכה

8. מקורות הטור והבית יוסף: חושן משפט חלקים א-ב (הוצאת המכון לחקר המשפט העברי, ירושלים התשמ"ט).

9. מקורות הלכתיים לכללי פסיקה: דרכי שלום (הוצאת המכון לתיכנון מדיניות ביחסי ישראל והתפוצות, אוניברסיטת תל אביב, ירושלים התשמ"ח).
10. האנציקלופדיה הישראלית הכללית שלושה כרכים (הוצאת כתר, ירושלים 1988).
11. שנתון המשפט העברי טז-יז (אליאב שוחטמן ושמואל שילה עורכים התשנ"א).
12. שנתון המשפט העברי יח-יט (אליאב שוחטמן ושמואל שילה עורכים התשנ"ד).
13. מפתח השאלות והתשובות של חכמי אשכנז, צרפת ואיטליה (הראשונים) (א' שוחטמן וב' ליפשיץ עורכים הוצאת המכון לחקר המשפט העברי, ירושלים התשנ"ז).
14. דברי יהושע – הלכה ודרוש, חידושי תורה, שיחות, מאמרים ונאומים, מאת הרב יהושע קניאל ארבעה כרכים (הוצאת מוסד הרב קוק, ירושלים התשפ"א) 2578 עמ'.

מאמרים מחקריים ותורניים

15. "כשרותו המשפטית של השיכור במשפט העברי" סיני ע ריא (התשל"ב).
16. "לסתירה אחת ברש"י ולשאלת זהות רבו של רש"י בבבא קמא" תרביץ מב 193 (התשל"ב).
17. "הגנת הצרכן מפני תאור כוזב בהלכה" דיני ישראל ג 227 (התשל"ג).
18. "אחריותו בניזקין של הממלא חובה חוקית במשפט העברי" סיני עג קלז (התשל"ג).
19. "חוזה שנעשה בשבת וביום טוב (לבעיית תוקפו של מעשה הבא בעבירה)" שנתון המשפט העברי א 300 (התשל"ד).
20. "הדיין ר' נתן מאלטונה, וחבורו" המעין יד(2) 66 (התשל"ד).
21. "תוספות והשלמות לחידושי הרשב"א לראש השנה" סיני עט קכז (התשל"ו).
22. "עוד בענין חרם דרבינו גרשום שלא לקרוא כתב חבירו" שמעתין יד 41 (התשל"ז).
23. "'בנין שלמה לחכמת בצלאל' לר' שלמה עדני" עלי ספר ג 63 (התשל"ז).
24. "לשאלת אחריותו של קטן בניזקין במשפט העברי" דברי הקונגרס העולמי הששי למדעי היהדות ג 489 (התשל"ג).

25. "תלמוד בבלי עם 'הלכה ברורה' ו'בירור הלכה', מסכת סוכה" שנתון המשפט העברי ג-ד 409 (התשל"ז).
26. "למהותם של כללי ההלכה בסוגיית החזקת הילדים" שנתון המשפט העברי ה 285 (התשל"ח).
27. "תקנת צפת ותשובות חכמי צפת בעניין שינוי ערך מטבע" סיני פב קט (התשל"ח).
28. "עוד לשאלת החיוב בפיצויים על הפרת הבטחת נישואין" משפטים ט 109 (התשל"ט).
29. "לשאלת הסיוע ביד עוברי עבירה" המעין כ(3) 31 (התשמ"מ).
30. "החשש ללעז על הראשונים כשיקול בפסיקת ההלכה" ספר השנה של אוניברסיטת בר-אילן יח-יט 170 (התשמ"מ).
31. "חובת ההנמקה במשפט העברי" שנתון המשפט העברי ו-ז 319 (התשמ"ם).
32. "עדותו של עד מדינה לאור המשפט העברי" משפטים יא 139 (1981).
33. "תשובת ר' משה יהודה עבאס בשאלת גבולה הצפוני של ארץ ישראל" תחומין ב 383 (התשמ"א).
34. "אמורא בארץ ישראל קאי: לבירור דעתו של ר' יוחנן בענין חובת ההשבה של רבית קצוצה" פרי הארץ ד 50 (התשמ"ב).
35. "כללי התלמוד לר' בצלאל אשכנזי" שנתון המשפט העברי ח 247 (התשמ"א).
36. "החיוב בהוצאות משפט בפסיקת בתי הדין הרבניים" דיני ישראל י רסג (התשמ"ג).
37. "מקורות חדשים מן הגניזה לפעילותו המסחרית של האר"י במצרים" פעמים 56 16 (התשמ"ג).
38. "עוד לדמותו ולקורותיו של ר' אברהם קאסטרו" ציון מח 387 (התשמ"ג).
39. "על צו עיכוב יציאה מהארץ נגד החייב בדין ועל סמכות הביקורת של בג"ץ כלפי בית הדין הרבני בעניני סדר דין" משפטים יד 83 (התשמ"ד).
40. "אטרוחי בי-דינא תרי זימני לא מטרחינן? – על עקרונות סדרי הדין של המשפט העברי בדבר מניעת טירחת שווא מבית הדין" ספר זכרון להרב יצחק נסים כרך א קצה (מאיר בניהו עורך התשמ"ה).
41. "על שיטת הלימוד של התלמוד בעקבות חזונו של מרן הרב קוק" באורו: עיונים במשנתו של הראי"ה קוק 87 (חיים י' חמיאל עורך התשמ"ו).
42. "דיון בהרכב חסר ופסיקה לקויה בשאלת טובת הילד בבית הדין הרבני – עילה להתערבות בג"צ?" משפטים טו 287 (התשמ"ה).

43. "לדרך קביעתן של תקנות הגאונים, ולמהותה של הוראת הגאונים בדין 'קים לי בגווה' שנתון המשפט העברי יא-יב 655 (התשמ"ו).
44. "ההסתייעות בפולגרף בבית הדין הרכני" תחומין ז 381 (התשמ"ו).
45. "על המנהג ליתן מתנות לאביוני נכרים בפורים" סיני ק: ספר היובל תתנב (התשמ"ז).
46. "על ההיקש כדרך פסיקה במשפט העברי ובזיקה לחוק יסודות המשפט, התש"ם-1980 שנתון המשפט העברי יג 307 (התשמ"ז).
47. "לשאלת היתר החיתון עם הקראים בפסיקתם של חכמי מצרים" פעמים 34 29 (התשמ"ח).
48. "רובו מתוך כולו" – דינם של חוקים שנתקבלו במליאת כנסת שאינה מלאה" תחומין ט 82 (התשמ"ח). חזר ונדפס בקובץ: מחשבות על דמוקרטיה יהודית 407 (בנימין פורת עורך, המכון הישראלי לדמוקרטיה התש"ע).
49. "והדבר צריך הכרע": לבירור דעת הרמב"ם בשאלת חידוש הסמיכה" שנתון המשפט העברי יד-טו 217 (התשמ"ט).
50. "ר' עובדיה מברטנורא – פרשן או גם פוסק?" פעמים 37 3 (התשמ"ט).
51. "על הסתירות ב'שולחן ערוך' ועל מהותו של החיבור ומטרותיו" אסופות ג שכג (התשמ"ט).
52. "שיעורי תורה במוסד חילוני (תשובת מרן הראי"ה קוק)" תחומין י 245 (התשמ"ט).
53. "פסיקת בג"ץ בפרשת קבורתה של תרזה אנגלוביץ – מתן יד לכפייה אנטי-דתית?" דיני ישראל טו קעט (התש"ן).
54. "בנפול אויבך אל תשמח" גוילין: למחשבה דתית-לאומית א 43 (התש"ן).
55. "גברא אגברא קא רמית": לשימוש של התלמוד במימרא כבסיס לקושיה" סידרא ו 93 (התש"ן).
56. "איגרת מאת ר' עקיבא איגר לר' שלמה אב"ד לונדון בעניין חשש ממזרות" צפונות ד(ח) צ (התש"ן).
57. "איגרת מאת ר' עקיבא איגר לר' שלמה אב"ד לונדון בעניין גירושין על-ידי שליח לקבלה" ספר זכרון ויטע אשל: לשמם ולזכרם של ר' אהרן דרייזין ובנו בכורו ר' שמואל שלמה דרייזין ז"ל קיז (דוד אברהם מנדלבוים ואהרן דרייזין עורכים התש"ן).
58. "בית אבא" שנה בשנה תש"ן 501.

59. "המשפט הישראלי והמשפט העברי – זיקה וניכור" משפטים יט 871 (התש"ן).
60. "קידושין מחמת אונס" סיני קה קט (התש"ן).
61. "תורה ומדינה במשנתו של הראי"ה הרצוג" שנה בשנה תשנ"א 178.
Rabbi Isaac Herzog's Theory of Torah and State, V JEWISH LAW =
ASSOCIATION STUDIES 125 (1991).
62. "הכרת ההלכה בחוקי מדינת ישראל" שנתון המשפט העברי טז-יז 417 (התשנ"א).
63. "יחסי יהודים ונכרים – 'מפני דרכי שלום' ו'משום איבה'" מחניים 1 52 (התשנ"ב).
64. The Power to Render Lenient Ruling: "Koah Dehetera Adif", VI JEWISH
LAW ASSOCIATION STUDIES 125 (1992).
- (= "כוחא דהיתרא עדיף" מחניים 5 72 (התשנ"ג). "פרק לא ידוע בקורות
המיפתוח של ספרות השו"ת" ספר היובל קרנות צדי"ק: קובץ מיוחד לדברי
תורה ועיונים בהלכה בהשתתפות רבנים לכבודו של רבי מנחם מנדל
שניאורסאהן מליובאוויטש רל (מרדכי מנשה לאופר עורך התשנ"ב).
65. "לוח ארץ ישראל של הרי"מ טוקצינסקי והערותיו של הרב יהושע קניאל"
ספר היובל קרנות צדי"ק: קובץ מיוחד לדברי תורה ועיונים בהלכה
בהשתתפות רבנים לכבודו של רבי מנחם מנדל שניאורסאהן מליובאוויטש
רנז (מרדכי מנשה לאופר עורך התשנ"ב).
66. "יסוד הכפיה בחקיקה הדתית" ארחות: בטאון המועצה הדתית בחיפה 36 31
(התשנ"ב).
67. "על 'שיקול דעת מוחלט' ועל סמכות הביקורת של בג"ץ" הפרקליט מ 218
(1992).
68. "שיטת הרמב"ם בדין 'ליבה וליבתו הרוח'" מגל ח-ט 51 (התשנ"ב).
69. "הירצחו של ה'שר' חיים פרחי בעכו ופרשת עזבנו" אסופות ו קסא
(התשנ"ב).
70. "מעמד ההלכתי של בתי המשפט במדינת ישראל" תחומין יג 337
(התשנ"ב).
71. "היש חשש קידושין בקשרי אישות עם 'ידועה בציבור'" מחקרי משפט י 7
(התשנ"ג).

72. "מעמדם ההלכתי של האנוסים לאור ספרות התשובות" שנה בשנה תשנ"ג 368.
73. "מקומו של ההיבט ההלכתי בהוראת אורחות במערכת החינוך הדתי" עדי-עד – לזכרו של הרב עזריאל דביר זצ"ל: מאמרי עיון והגות חינוכית 205 (אשר וסרטיל עורך התשנ"ד).
74. "מכת מרדות במשנת הרמב"ם" מחקרים בהלכה ובמחשבת ישראל – לכבוד הרב פרופ' מנחם עמנואל רקמן 91 (התשנ"ד).
75. "לתקנתם של הסכמי גירושין" שנתון המשפט העברי יח-יט 455 (התשנ"ד).
76. "מעמד האישה בדיני נישואין וגירושין" מעמד האשה בחברה ובמשפט 380 (פרנסיס רדאי, כרמל שלו ומיכל קובי-ליבן עורכים התשנ"ה).
77. "מנייני נשים בכותל" תחומין טו 161 (התשנ"ה).
78. "לשאלת הנהגתם של נישואין אזרחיים במדינת ישראל" ספר לנרדוי (לכבוד השופט משה לנרדוי) כרך ג' 1553 (אהרן ברק ואלניער מזוז עורכים התשנ"ה).
13 On The Introduction of Civil Marriage in The State of Israel, [=] JEWISH LAW ASSOCIATION STUDIES 131 (2002).
79. "מחלת האידס כעילה לגירושין" משפטים כה 19 (1995).
80. "הדמוקרטיה מול מצפון הפרט – מה הם הקווים האדומים?" יד לאורי: קובץ הרצאות וימי עיון [לזכר אורי גליק] 64 (שמואל גליק עורך התשנ"ה).
81. *Jewish Law in Spain and the Halachic Activity of Its scholars Before 1300, AN INTRODUCTION TO THE HISTORY AND SOURCES OF JEWISH LAW* 271 (N.S. Hecht, B.S. Jackson, S.M. Passamaneck, D. Piattelli, A.M. Rabello eds., Oxford 1996).
82. "חקיקה דתית בחברה חילונית" מחניים 13 270 (התשנ"ו).
83. "כירסום נוסף בסמכויות בתי הדין הרבניים: בעקבות פרשת בבלי (בג"ץ 1000/92)" קובץ הציונות הדתית 362 (שמחה רוז עורך התשנ"ז).
84. "עוד לשאלת מנייני נשים" תחומין יז 168 (התשנ"ז).
85. "אדמה תמורת שלום?" תחומין יז 107 (התשנ"ז).
86. "הפקעת קידושין – דרך אפשרית לפתרון בעיית מעוכבות הגט?" שנתון המשפט העברי כ 349 (התשנ"ז).
87. "הלכה שאינה הלכה – האם סובל המונח 'הלכה' גם ענייני אגדה" סיני קכ קפג (התשנ"ז).

88. "מקורות חדשים לפרשת עזבנו של ה'שר' ר' חיים פרחי" אסופות יא פא (התשנ"ח).
89. "עובר על דת משה' – עילה לגירושין?" מים מדליו תשנ"ח: ספר זיכרון לנפתלי ליפשיץ 55.
90. "כיצד ללמד תנ"ך?" עתמו"ל 5 37 (התשנ"ח).
91. "על דרישת ההסכמה המודעת בהפסקות הריון" משפטים כט 737 (התשנ"ט).
92. "החובה לציית לפקודות המלך הסותרות את ההלכה" JEWISH POLITICAL STUDIES REVIEW 10(3-4) 57 (1998).
93. "מקודשת, לא קנויה: על מעשה הקניין בקידושין" נקודה 46 223 (התשנ"ט).
94. "שלטון יהודי אינו יכול להיות 'רודף' תחומין יט 40 (התשנ"ט).
95. "הנצחת שמו של עושה מצווה" קובץ הציונות הדתית התשנ"ט 61.
96. "מדבר שקר תרחק' בפסיקת הרמב"ם" סיני כג-קכד: ספר רפאל, לזכרו של יצחק רפאל תקמט (התש"ס).
97. "הכרזת העצמאות כמקור לזכויותיו הלאומיות של העם היהודי על ארץ-ישראל" משפט וממשל ה' 427 (התש"ס).
98. "מעמדו של עורך הדין במשנת הרמב"ם" תחומין כ 38 (התש"ס).
99. "חיובו של אסיר משתחרר בברכת הגומל" תחומין כא 508 (התשס"א).
100. "על מה נחתם גזר דין החורבן" קובץ הציונות הדתית התשס"א: לזכרו של ד"ר יוסף בורג 710.
101. "על חובת האב ללמד בנו אומנות" דיני ישראל כ-כא: עיוני הלכה לכבוד אהרן קירשנבאום 397 (התשס"א).
102. "על העבירות של שיבוש מהלכי משפט והכשלת שוטר במילוי תפקידו – בשולי הפרשה של חקירת רצח ענת אלימלך ז"ל" שערי משפט ב 383 (התשס"א).
103. "סמכות השיפוט של בתי הדין הרבניים שלא בענייני המעמד האישי" ספר השנה של בר אילן כח-כט: מחקרים בציונות ובמשפט עברי מוגשים לכבוד ד"ר זרח ורהפטיג 437 (התשס"א).
104. "חוקיותה וחוקתיותה של התיישבות יהודית בארץ-ישראל" משפט וממשל ו 109 (התשס"א).
105. "השבת אינה ניתנת לחלוקה" שנה בשנה תשס"ב 383.

106. "בית הדין הרבני הגדול לערעורים – מעמדו וסמכויותיו" קובץ הציונות הדתית תשס"ב: לכבוד ד"ר זרח ורהפטיג 534.
107. "גרימת מוות בשוגג בפעילות מבצעית" תחומין כב 89 (התשס"ב).
108. "ציונות דתית כמסגרת פוליטית: הפן ההלכתי" קובץ הציונות הדתית התשס"ב: במלאת מאה שנה ליסוד "המזרחי" 106.
109. "'גאולה תתנו לארץ' – למרכזיותו של רעיון גאולת הארץ בציונות הדתית סיני קכט-קל: ספר יובל המאה של מזרחי סא (התשס"ב).
110. "'תלמיד-חכם – בני עירו מצווין לעשות מלאכתו': פסיקת הרמב"ם – השמטה או הלכה?" המעין מב 65 (התשס"ב).
111. "הרבנות הראשית ובתי הדין הרבניים" הרבנות הראשית לישראל שבעים שנה לייסודה כרך א 229 (א' ורהפטיג עורך התשס"ב).
112. "על רצח ילדים בידי הוריהם" עו"ד מבט 4 17 (2003).
113. "סיכון חיילי צה"ל לשם מניעת פגיעה באזרחי אויב: בשולי מבצע 'חומת מגן' נתיב 20 2/2003 (חלק א' התשס"ג). 28 3/2003 (חלק ב' התשס"ג). [=] (נייר עמדה מס' 151, מרכז אריאל למחקרי מדיניות התשס"ד).
114. "קרובי משפחה כנבכרי ציבור" עו"ד מבט 4 18 (2003).
115. "בין שואה לתקומה" עו"ד מבט 6 19 (2003).
116. "קונטרס מצות ישיבת ארץ ישראל" – השגות הרב לייב נח באס ותשובות רי"ד בלומברג" סיני קלב נב (התשס"ג).
117. "'הלכה מפי הקבלה' ו'הלכה למשה מסיני' – עיון בלשונות הרמב"ם" שנתון המשפט העברי כב 369 (התשס"ד).
118. "מילה בהכשר בג"ץ" שערי-משפט ג 203 (התשס"ד).
119. "פדיון שבויים – ככל מחיר?" עו"ד מבט 4 21 (2003).
120. "פקודה צבאית לחלל שבת" תחומין כד 373 (התשס"ד).
121. "פיצוי קרבנות רצח" עו"ד מבט 6 23 (2004).
122. "המשפט העברי והמדינה היהודית המודרנית" הציונות הדתית: עידן ותמורות, אסופת מחקרים לזכר זבולון המר 254 (א' כהן, י' הראל עורכים התשס"ד).
123. "אי-מניעת פשע: הזווית ההלכתית" אפיקי יהודה – ספר זיכרון להרב יהודה גרשוני 242 (איתמר ורהפטיג עורך התשס"ה).
124. "מסורבות הגט שבחו"ל – היש להן מושיע בישראל? – בשולי פרשת סבג (בג"ץ 6751/04) "שערים למשפט 10 1 (התשס"ה).

125. "עליית נשים לתורה" סיני קלה-קלו: קובץ הרמב"ם במלאת שמונה מאות שנה לפטירתו רעא (התשס"ה).
126. "ההתחשבות ברצונו של הקטין במשפטי משמורת קטינים" מאזני משפט ד: ספר אבנר חי שאקי 545 (התשס"ה).
127. "נטיעת אילנות ליד בית הכנסת" כנישתא ג שג (התשס"ז).
128. "לימוד תורה מרב שאינו הגון" תחומין כז 205 (התשס"ז).
129. "מדינה יהודית ודמוקרטית" זמן יהודי חדש – תרבות יהודית בעידן חילוני – מבט אנציקלופדי כרך רביעי 511 (יובל ירמיהו עורך התשס"ז).
130. "מדבר שקר תרחק": השלכות דיוניות, עיונים בהלכה ובמשפט עברי" קובץ הכנס "דין ודיון", אוניברסיטת בר-אילן 273 (התשס"ז).
131. "הרב מרדכי שוחטמן ואיגרותיו בשואה" מהאפל אל השחר: קהילה זוכרת 287 (נעמי רוזנברג ועטרה סמואל עורכות התשס"ז).
132. "בגידה, וחיים עם 'ידועה בציבור' – עילה לכפיית גט?" משפחה במשפט א 259 (התשס"ז).
133. "לשאלת היחס בין ההלכה ובין פשוטו של מקרא" סיני קלט לא (התשס"ז).
134. "ישיבה בבית הכנסת כשאחוריו להיכל" מנחה למנחם: קובץ מאמרים לכבוד הרב מנחם הכהן 111 (חנה עמית, אביעד הכהן וחיים באר עורכים התשס"ח).
135. "קדימתם של עניי ארץ ישראל בקבלת צדקה" תחומין כח 114 (התשס"ח).
136. "לשימושו של הרמב"ם במקורות שבמקרא" מברכת משה, קובץ מאמרים במשנת הרמב"ם לכבודו של הרב נחום אליעזר רבינוביץ, ראש ישיבת 'ברכת משה' במעלה אדומים 396 (צבי הבר וכרמיאל כהן עורכים התשע"ב).
137. "אלימות נגד נשים כעילה לגירושין" משפחה במשפט ו-ז: לכבוד הרב שלמה דיכובסקי 85 (התשע"ד).
138. *Finality of Judgment, WINDOWS ONTO JEWISH LEGAL CULTURE, FOURTEEN EXPLORATORY ESSAYS* 173 (H. Ben-Menahem, A. Edrei, N. Hecht, editors, 2012).
139. "האיסור להחזיק במחלוקת – חומרתה של מחלוקת קורח ועדתו" המייג'ור – חייו ופועלו של הרב ד"ר משה אברהם (מוריס) יפה 377 (שאול מייזליש עורך התשע"ב).

140. "שוחד מאוחר – פרק בחובת השמירה על טוהר המידות בשירות הציבורי",
ספרא וסייפא: ספר היובל לרב מרדכי פירון 112 (אביעד הכהן וצבי א' טל
עורכים התשע"ד).
141. "משמעות המסע לדורנו – השפעתו של 'מסע המושבות' לדורנו ולדורות"
מגד ירחים 171 (התשע"ד).
142. "על תקנת ארגנטינה שלא לקבל גרים" הלכה ומשפט: **ספר הזיכרון למנחם
אלון** 715 (אריה אדרעי, דוד גליקסברג, אביעד הכהן, ברכיהו ליפשיץ
ובנימין פורת עורכים התשע"ח).
143. "'תמים תהיה עם ה' אלקיך'" **הראי"ה בפרשה** 556 (פרשת שופטים
התשפ"ב).
144. "המשפחה החד-מינית" **שערים למשפט** 2 (טרם פורסם).
145. "המדינה היהודית במשנתו של הרב משה צבי נריה" **דברי הכנס למשנת
הרב נריה, אוניברסיטת בר אילן** (טרם פורסם).
- מאמרים שהתפרסמו בגיליון "פרשת השבוע" של משרד המשפטים**
146. "כללי הצדק הטבעי ועקרון השוויון בשמיעת טענות בעלי הדין" **פרשת
השבוע** 36 (פרשת דברים התשס"א).
147. "טוהר השיפוט וטוהר המנהל הציבורי" **פרשת השבוע** 135 (פרשת שופטים
התשס"ג).
148. "תוצאותיה של אי-חוקיות במשפט העברי ובמשפט המדינה" **פרשת השבוע**
112 (פרשת ויקהל התשס"ג).
149. "על איסור ההכאה ותוצאותיו" **פרשת השבוע** 298 (פרשת כי תבא התשס"ז).
150. "'הרצחת וגם ירשת'" **פרשת השבוע** 302 (פרשת בראשית התשס"ח).
151. "'דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין' – האמנם?" **פרשת השבוע** 306
(פרשת וישב התשס"ח).
152. "על הכפיה לקיים מצוות" **פרשת השבוע** 311 (פרשת יתרו התשס"ח).
153. "פשט ודרש בפרשנות המקרא – פרק בתורת המשפט העברי" **פרשת השבוע**
317 (פרשת קדושים התשס"ח).
154. "על רצח בתוך המשפחה" **פרשת השבוע** 331 (פרשת וזאת הברכה התשס"ח).
155. "על הזכות לגרש ולהתגרש" **פרשת השבוע** 348 (פרשת בהעלתך התשס"ט).
156. "בגידת הבעל – עילה לגירושין" **פרשת השבוע** 361 (פרשת ויצא התש"ע).

157. "היוכל בעל שחויב לגרש את אשתו להציב תנאים" פרשת השבוע 393 (פרשת כי תצא התשע"א).
158. "שוחר מאוחר" פרשת השבוע 394 (פרשת כי תבא התשע"א).
159. "העדר ילדים כעילה לגירושין" פרשת השבוע 397 (פרשת לך לך התשע"ב).
160. "החשש מפני עין הרע – הלכה ומיסטיקה" פרשת השבוע 411 (פרשת מקץ התשע"ג).

סקירות על אישים שהתפרסמו בעלון "מגד ירחים", ואחר כך בספר "רואי פני הראי"ה"

161. "הרב אברהם יעקב הכהן אורלנסקי" רואי פני הראי"ה 26 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
162. "הרב אהרן אורלנסקי" רואי פני הראי"ה 28 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
163. "אהרן אייזנברג" רואי פני הראי"ה 36 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
164. "הרב ד"ר חיים ברודי" רואי פני הראי"ה 61 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
165. "הרב אהרן מנדל הכהן" רואי פני הראי"ה 95 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
166. "הרב ישראל מאיר הכהן – ה'חפץ חיים" רואי פני הראי"ה 98 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
167. "ר' אברהם משה לונץ" רואי פני הראי"ה 164 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
168. "הרב חיים מיכל מיכלין" רואי פני הראי"ה 182 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
169. "הרב נתן מיליקובסקי" רואי פני הראי"ה 185 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
170. "הרב יואל משה סלומון" רואי פני הראי"ה 201 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
171. "הרב משה אביגדור עמיאל" רואי פני הראי"ה 216 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
172. "הרב אריה ליב פרומקין" רואי פני הראי"ה 239 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
173. "הרב יהודה ליב צירלסון" רואי פני הראי"ה 248 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
174. "הרב חיים יהושע קוסובסקי" רואי פני הראי"ה 251 (שושנה רי"ך עורכת 2012).
175. "הרב יהושע קניאל" רואי פני הראי"ה 295 (שושנה רי"ך עורכת 2012).

176. "פרופ' חיים אהרן (הרמן) שטרוק" רואי פני הראי"ה 331 (שושנה רייך עורכת 2012).
177. "ר' יעקב הכהן שכביץ" רואי פני הראי"ה 336 (שושנה רייך עורכת 2012).
178. "ר' דניאל סירקיס" מגד ירחים 138 4 (התשע"א).
179. "הרב שניאור זלמן סלונים" מגד ירחים 166 4 (התשע"ג).

מאמרים בענייני השעה

180. "דין הגולן כדין ירושלים" הארץ 25.11.1992.
181. "מה נשאר מתל-חי: ליום י"א באדר" מעריב 4.3.1993.
182. "מעמדה המשפטי של ישראל ברמת הגולן" נתיב 5 (31) 2 (1993).
183. "הסכם [הצהרת העקרונות] ושברו" נקודה 172 20 (1993).
184. "שיטות התעמולה הפשיסטיות של התנועה נגד הפשיזם" נקודה 178 24 (1994).
185. "החזון הציוני ותעתועי השלום" ישע ימינו 39 55 (התשנ"ד).
186. "אז ועתה – ערב השואה ולקחיו" נתיב 3 (38) (1994).
187. "האמנם הוויתור על שטחי ארץ-ישראל אינו נושא הלכתי?" האומה 120 431 (התשנ"ה).
188. "התהליך המדיני: היבטים חוקתיים" נתיב 5 (46) 22 (1995).
189. "צבע הדגל: לחוקיותה של פקודה לפינוי ישובים בא"י" ידיעות אחרונות 3.1.1996.
190. "מה באמת אומר החוק: בעניין פינוי ישובים יהודיים בא"י?" עמודים מד 201 (התשנ"ו).
191. "מדינה יהודית וריבונות יהודית – כיצד מבטיחים זאת?" נתיב 4/1996 24.
192. "חוסר האמינות של האמנה: לתוקפה של אמנת אש"ף" עיתון "ירושלים" 23.5.1996.
193. "האם טחו עיניהם מראות: לפרשת ביטולה כביכול של אמנת אש"ף" הצופה 23.5.1996.
194. "הסכמי אוסלו – החוק הישראלי" נתיב 1-2/1997 220.
195. "הסכמי אוסלו – היבטים חוקתיים (נייר עמדה מס' 3, מרכז אריאל למחקרי מדיניות 1997).
196. "הסכמים יש לקיים: על הסכמי אוסלו" מקור ראשון 5.9.1997.

197. "אין דרך דמוקרטית לפנות אותם: הפגיעה בזכויות קניין של יהודים בהר הזיתים" **מקור ראשון** 19.9.1997.
198. "מאתיים שנות ציונות: לחשיבותו של מעשה ההתיישבות בא"י" **הצופה** 15.10.1997.
199. "יש עניין לציבור: על הפסקות היריון בלתי חוקיות" **הארץ** 4.6.1998.
200. "מי לא מנע את הרצח?: מניעת רצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל" **מקור ראשון** 3.7.1998.
201. "ההתיישבות ביש"ע – פשע מלחמה?" **הצופה** 2.8.1998.
202. "הפתח בדמותו האמיתית: חוקת הפת"ח ותהליך השלום" **הארץ** 2.9.1998.
203. "אוסלו לא חוקי: לחשיפת החוקה החדשה של הפת"ח" **מקור ראשון** 25.9.1998.
204. "פיקוח נפש קודם לכל" **מימד** 14 26 (התשנ"ט).
205. "מי האשם האמיתי באי-מניעת רצח ראש הממשלה?" **נתיב** 14 4-5/1998.
206. "הזיוף, הטיוח, השקר: בקשר לחקירת רצח ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל" **הצופה** 4.10.1998.
207. "כאשר רצח ידוע מראש: על עבירת אי-מניעת פשע" **ידיעות אחרונות** 8.10.1998.
208. "ההסכם הזה לא יכול לבטל את האמנה: חוקת הפת"ח והסכם על ביטול האמנה הפלשתינית" **הצופה** 8.11.1998.
209. "מוכרים בלבד: למהותו של הסכסוך היהודי-ערבי על א"י" **מקור ראשון** 27.11.1998.
210. "זכות הזעקה: אודות הסכנה שבמסירת חבלי א"י לזרים" **מימד** 15 32 (התשנ"ט).
211. "זכות הנשים לדעת: הצורך בהסכמתה המודעת של האישה המבקשת הפסקת היריון" **ידיעות אחרונות** 14.1.1999.
212. "אמת בפרסום: על הפצת ידיעות כוזב בידי נבחרי ציבור" **מקור ראשון** 29.1.1999.
213. "ריבונות הכנסת: לחוקותיו של החוק המכשיר את פעילות ערוץ 7" **מקור ראשון** 26.2.1999.
214. "לכאורה, סייע לרצח: במה לא הואשם אבישי רביב" **ידיעות אחרונות** 29.4.1999.

215. "חלומות באספמיא: הדיבורים על 'שלום בטוח' או 'שלום עם ביטחון' לאור דרישות אש"ף" **הצופה** 16.5.1999.
 216. "למה ביבי: לדרישת דוברי אש"ף ליישום החלטת החלוקה וההחלטה בדבר זכות השיבה של האו"ם" **ידיעות אחרונות** 16.5.1999.
 217. "מאוסלו ועד הגולן: על רציפות השילטון, וכיבודן של החלטות ממשלה קודמת" **מקור ראשון** 18.6.1999.
 218. "ההתנחלויות – זכות חוקית שהיא חובה" להכרת המשפט הבינלאומי בזכויות העם היהודי על ארץ ישראל המערבית" **מקור ראשון** 27.8.1999.
 219. "פסיקה שוויצרית: על פסיקת בג"ץ האוסרת הפעלת אמצעים פיזיים על ידי השב"כ נגד מחבלים במהלך חקירתם" **מקור ראשון** 10.9.1999.
 220. "מי מפחד מהאמת על רצח רבין: על הצורך בחקירה נטולת פניות כדי שתתברר האמת כולה" **הצופה** 3.12.1999.
 221. "השב"כ ורצח רבין – זרע הפורענות של האסון הבא?" **נתיב** 34 1/2000.
 222. "ניטרול לא דמוקרטי: להיעדר בסיס ממשי להגשת כתבי אישום נגד בני הזוג נתניהו" **הארץ** 7.2.2000.
 223. "הציונות אינה מחוץ לחוק: לעיגונו של ערך ההתיישבות היהודית בחוק" **מקור ראשון** 10.3.2000.
 224. "מתחת לכל ספק סביר: להאשמת ראש הממשלה נתניהו בקבלת שוחד" **הארץ** 18.5.2000.
 225. "הדרישה לרוב מיוחס בסוגיית רמת הגולן" **האומה** 139 13 (התש"ס).
 226. "פרשת עולה הגרדום מרדכי שווארץ" **האומה** 140 37 (התש"ס).
 227. "פיקוח נפש דוחה שלום: לעמדתו האמיתית של הרב עובדיה יוסף בשאלת ויתור על שטחי א"י תמורת שלום" **הצופה** 14.7.2000.
 228. "איפה נגמר ההיגיון: להיעדרו של סיכוי כלשהו להתפשר עם האיסלאם המונחה על ידי מצוות הג'האד" **ידיעות אחרונות** 3.9.2000.
 229. "רק השב"כ הוציא דין רודף על רבין" **נקודה** 237 50 (התשס"א).
 230. "האם אין לנו זכויות בארץ?" **עמודים** 645 (11) 30 (התשס"א).
 231. "'כל שנעשה רחמן על האכזרים לסוף נעשה אכזר על הרחמנים' – לקחים אקטואליים של מדרש עתיק יומין" **נתיב** 2 (79) 56 (התשס"א).
- 'He Who is Compassionate to the Cruel Will Ultimately Become Cruel to the Compassionate' – Contemporary Lessons from an Ancient Midrash, (Policy paper no. 124, Ariel Center for Policy Research)*

232. "אי-החוקיות ואי-החוקיות שבהסכם על חלוקת ירושלים" הצופה
19.1.2001.
233. "כוח עליון: על הרשעתו של נחום קורמן בהריגת הילד חילמי שושה" מקור
ראשון 26.1.2001.
234. "לקיים את החוק: להפעלתה של פקודת מניעת טרור כנגד מי שעובר על
הוראות הפקודה" מקור ראשון 23.2.2001.
235. "רק חנינה תמנע את החרפה: על כליאתה של מרגלית הר-שפי בגין
הרשעתה בעבירת אי-מניעת רצח ראש הממשלה" מקור ראשון 2.3.2001.
236. "מה בין ליהיא ומרגלית: על עקרון השוויוניות בפני החוק" מקור ראשון
23.3.2001.
237. "לחזור למשפט העברי: לאימוצם של עקרונות היסוד של הדין הפלילי
היהודי על ידי מערכת המשפט" מקור ראשון 25.4.2001.
238. "מי זה בכלל החוק שיגיד לנו מה לעשות: על חרסת אסיר כתנאי לשחרור
מוקדם על ידי ועדת השחרורים" הצופה 6.7.2001.
239. "זכות האיש להדעת: בבקשות להפסקת היריון" מקור ראשון 13.7.2001.
240. "השופט החותך: על פסיקת בג"ץ בדבר ביצוע ברית מילה על ידי רופאי
"מילה טובה" שאינם מוהלים מוסמכים" הצופה 20.7.2001.
241. "מימין 'המרדה' – משמאל 'ביקורת': בעקבות החלטת הפרקליטות שלא
לפתוח בחקירה בגין ביטויי המרדה" נקודה 56 244 (התשס"א).
242. "השכלה תורנית אינה ראויה להכרה?: בעניין הצעת חוק המועצה להשכלה
גבוהה תורנית" הצופה 15.11.2001.
243. "תקדים אוסלו: על החלטת הממשלה להכריז על הרש"פ כישות תומכת
טרור" מקור ראשון 7.12.2001.
244. "הציונות היא גזענות?: האם הקצאת קרקעות להתיישבות יהודית היא
גזענות" מקור ראשון 18.1.2002.
245. "כשל המנהיגות בהסכמי אוסלו שקרסו: על התהליך המדיני לאור כללי
המשפט המנהלי" האומה 11 145 (התשס"ב).
246. "מורשת או ברברת?: בעקבות בג"ץ 8803/06" נקודה 30 301 (התשס"ז).
247. "על שלושה פשעי בני עמון: על הריגת נשים הוות על עובריהן" הצופה
18.6.2002.
248. "חקיקה בטרם אסון: על מניעת אסונות באמצעות חקיקה הולמת" מקור
ראשון 30.8.2002.

249. "איפה הילד ואיפה האב" זכות עובד זר להישאר בארץ בזכות ילדיו שנולדו כאן" מקור ראשון 25.10.2002.
250. "מבוא לשו"ת הליכוד: על עבירת שוחד בהליכי בחירתם של נבחרי ציבור" הצופה 3.1.2003.
251. "איש העלייה הראשונה [אהרן אייזנברג] על לאומיות יהודית ומסורת ישראל" האומה 175 150 (התשס"ג).
252. "זיכוי בעיית, בלשון המעטה: לפרשת זיכוי של אבישי רביב, מעבירת אי-מניעת רצח ראש הממשלה" מקור ראשון 4.4.2003.
253. "נשות הכותל – הפרק השלישי: פסיקת בג"ץ בדבר תפילת 'נשות הכותל' ברחבת הכותל המערבי" מקור ראשון 11.4.2003.
254. "מותר ואסור בפריימריס: על שוחד בחירות בהליכי פריימריס" הארץ 15.5.2003.
255. "הימור מסוכן: על הכשרת פעילותם של בתי הימורים בישראל" מקור ראשון 4.7.2003.
256. "התנתקות מהחוק: לחוקיותה וחוקתיותה של תוכנית פינויים של יהודים מבתיים בא"י" מקור ראשון 2.4.2004.
257. "ככה לא מוכרים תוכנית: תוכנית ההתנתקות מחבל עזה מטעמי פיקוח נפש – האם היא תואמת את משנתו של הרב עובדיה יוסף בסוגיית מסירת שטחי א"י תמורת שלום" מקור ראשון 15.10.2004.
258. "הרצחת וגם ירשת?!! לשאלת פינויים הכפוי של יהודים מבתיים ומסירת רכושם לארגוני טרור" מקור ראשון 4.3.2005.
259. "ומה עם זכויות העם?: לפסיקת בג"ץ המאשרת את תוכנית ההתנתקות של הממשלה מחבל עזה" מקור ראשון 24.6.2005.
260. "ישראל החמיצה בהאג הזדמנות להסביר: איננו כובשים ביש"ע" האומה 157 (התשס"ה).
261. "סוד דבקותו של היהודי ביהדותו" נתיב 74 5/2004.
262. "שי דרומי זכאי: לבעיית הגניבות החקלאיות, וזכות ההגנה העצמית" מקור ראשון 26.1.2007.
263. "בלתי חוקי ובלתי מוסרי בעליל: על הצהרת ראש הממשלה בדבר שחרור 250 מחבלים כמחווה" מקור ראשון 6.7.2007.

264. "חוק יגאל עמיר – פגיעה באושיות הדמוקרטיה: על הצעת החוק השוללת מנשיא המדינה את הסמכות להעניק חנינה או לקצר את עונשו של רוצח ראש ממשלה" **מקור ראשון** 21.12.2007.
265. "דין תורה במדינה יהודית: על פסיקת בג"ץ (השופטת איילה פרוקצ'יה) השוללת מבתי הדין הרבניים את סמכותם לשמש כבוררים בדיני ממונות בהסכמת הצדדים" **הצופה** 6.6.2008.
266. "בן סורר ומורה, 2008: על פרשת הרצח של עוה"ד ענת פלינר בידי נער בן-טובים, ועל הצורך להתמודד עם תופעת הסכינאות" **מקור ראשון** 27.6.2008.
267. "תזכורת – בסיס המשפטי האיתן של ההתיישבות היהודית בישראל": נוכח האיום הערבי להביא לאו"ם הצעת החלטה המכירה במדינה פלסטינית" **מקור ראשון** 15.4.2011.

